

Ilatyň durmuş goraglylygy – adam hakdaky aladanyň esasy bölegidir

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe Hormatly Prezidentimiziň baştutanlygynda ilatyň ýaşayyş durmuş derejesini ýokarlandyrmakda beýik işler durmuşa geçirilýär. Adam hakda edilýän yzygiderli ynsanperwer aladalar Döwlet Baştutanymyzyň “Döwlet adam üçindir!” diýen döwlet şygarynyň durmuşa has-da jebis ornaşandygynyň alamatydyr.

Yurdumyzyň Baş kanuny bolan Türkmenistanyň Konstitusiýasynda belenilişi ýaly ýurdumyzda jemgyýetiň we döwletiň in gymmatly hazynasy adam hasaplanylýar. Şeýle-de „Döwlet her bir raýatynyň önünde jogapkärdir we şahsyýetiň erkin ösmegi üçin şertleriň döredilmegini üpjün edýär, raýatyň janyny, at-abraýyny, mertebesini we azatlygyny, şahsy eldegirmesizligini, tebigi hem mizemez hukuklaryny gorayar“ diýip bellenilýär. Bu bolsa Türkmenistanyň ähli raýatlarynyň durmuş taýdan goralandygyny görkezýär.

Hormatly Prezidentimiziň ýokary derejede amala aşýan durmuş syýasatyny, hususan-da onuň çäginde raýatlaryň durmuş üpjünçiligini ýokarlandyrmak baradaky çözgütlerini ýatlamak biziň üçin buýsançdyr. Şeýle bolansoň Hormatly Prezidentimiziň ady bilen aýrylmaz baglanşykly bolan 2012-nji ýylyň oktýabr aýynda kabul edilen Türkmenistanyň ilaty durmuş taýdan goramak hakynda kodeksi munuň aýdyň subutnamasydyr. Raýatlara garrylyk ýaşyna ýetende ýaşy boýunça pensiýa, kesellän wagtynda işe ukypsyzlyk boýunça ýa-da maýyplyk boýunça döwlet kömek puly, ekleýjisini ýitirende ekleýjisini ýitirendigi boýunça pensiýa, çaga doglanda we oňa seretmek üçin we beýleki ýagdaýlarda döwlet kömek pullary bilen üpjün edilýär. Bu kodeksde pensiýalaryň 6 görnüşi bellenilendir, olar: ýaşy boýunça, maýyplyk boýunça, gulluk ýyllary boýunça, ekleýjisini ýitirendigi boýunça, hünär we toplaýyş pensiýalardyr.

Pensiýa çykmak üçin erkek adamlaryň 62 ýaşy, aýal maşgalalaryň 57 ýaşy dolanda hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasyna gatnaşygy baş ýyldan az bolmadyk, ýagny azyndan 5 ýyl ätiýaçlandyрма gatançlaryny geçiren ýagdaýynda umumy esaslarda pensiýa çykmaga hukugy bardyr.

Kodekse göz önünde tutulan ýeňillikleriň ýene-de biri ol hem, pensiýa çykmak üçin aýal maşgalalar üçin talap edilýän iş döwrüniň dowamlylygynyň üýtgemegidir. Öňki kanunçylyga laýyklykda aýal maşgalalaryň ählisi üçin 20 ýyldan az bolmadyk ätiýaçlandyрма iş döwrüniň bolmagy zerurdy. Häzirki wagtda bu talap çagalarynyň sanyna görä 15-18 ýyla çenli azaldylp bellenilýär:

üç çaga dogran we olary sekiz ýaşa çenli terbiýeläp ýetişdiren aýal maşgalalar 56 ýaşy dolanda;

dört çaga dogran we olary sekiz ýaşa çenli terbiýeläp ýetişdiren aýal maşgalalar 55 ýaşy dolanda;

bäş we ondan köp çagany ýa-da çagalygyndan maýyp çagany dogran we sekiz ýaşa çenli terbiýeläp ýetişdiren aýal maşgalalar 54 ýaşy dolanda pensiýa çykmaga hukugy bardyr. Bu bolsa, Hormatly Prezidentimiziň enelerimiz üçin edýän aladalarynyň subutnamasy bolup durýar.

Ýokarda ady agzalan kodeksde zähmetiň agyr we zyýanly şertleri bolan işlerde işlän adamlara hem pensiýa bellenilende ýeňillikler bellenen: erkek

adamlar – 62; aýal maşgalalar – 57 ýaşdan pensiýa çykmaga hukugy bar bolsa, doly iş gününüň dowamynda şeýle işlerde işlän raýatlar üçin pensiýa çykmaly ýaşy 6-dan 10 ýyla çenli kemeldilýär.

Pensiýanyň möçberi hasaplanylanda, raýatlara pensiýa bellenilýän senesinde olaryň atly pensiýa hasabyndaky şertli pensiýa maýasynyň möçberini, ýagny pensiýa ýaşyna ýetýänçä atly pensiýa hasabyna geçiren gatançlaryň jemini garaşylýan ömrüň dowamlylygyna bölmek arkaly hasaplanylýar. Bu hasaplanylýan pensiýanyň möçberi her ýyl Türkmenistanyň Prezidentiniň Permany bilen pensiýanyň iň pes möçberi kesgitlenýär.

Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky kodeksine laýyklykda, biziň ýurdumyzda işleýän pensiýa alýanyň pensiýasy doly möçberde tölenilýär.

2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje giren Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky Kodeksiniň kabul edilmegi bilen şertli-toplaýyş pensiýa usuly girizildi we bu usulyň raýatlar üçin ähmiýetli tarapy - pensiýa bellenende birnäçe resminamalary toplamak aladasy aradan aýrylyp, bu usulda bellenilýän pensiýanyň iň ýokary möçberleri çäklendirilmeyär. Şuňa laýyklykda häzirki wagtda raýatlaryň pensiýalarynyň möçberleri 1000 manatdan hem geçýär.

Şeýle-de ekleýjisini ýitiren çagalara hem döwlet tarapyndan ekleýjisini ýitirendigi boýunça pensiýa tölenilýär, şeýle pensiýalar bilen başlangyç, orta we ýokary hünär okuw edaralarynda okaýan ýetim çagalara, olaryň 24 ýaşy dolýança üpjün edilýär. Bu pensiýanyň möçberi maşgalada ene-atasynyň biri aradan çykan ýagdaýynda bir ýetim çaga bolanda – 136,50 manat; iki çaga – 262,50 manat; üç çaga – 304,50 manat; dört we ondan köp bolanda – 357 manatdyr. Eger-de ene-atasynyň ikisini hem ýitiren ýagdaýynda bir ýetim çaga – 304,50 manat; iki çaga -483 manat; üç we ondan köp çaga bolanda 598,50 manatdyr.

Maýyplyk boýunça döwlet kömek puly maýyyp diýlip kesgitlenen adamlara, olaryň toparlaryna görä kesgitlenýär. I topar umumy kesel maýybyna 320 manat, II topar umumy kesel maýybyna 280 manat, III topar umumy kesel maýybyna 240 manat, çagalykdan maýyba 400 manat, 16 ýaşa çenli maýyyp çaga 320 manat möçberinde döwlet kömek puly bellenilýär we tölenilýär.

Bulardan başgaca, kodeksde döwlet kömek pullary bellemek hem göz önüne tutulandyr. Ätiýaçlandyрма gatançlaryny 5 ýyldan az döwür töläň ýa-da belli bir sebäplere görä (köp çagalary ýa-da işe ýarawsyz bolup) gatançlary tölemedik adamlara pensiýa ýaşyna ýetende 140 manat möçberinde döwlet durmuş kömek puly bellenilýär.

Çaga doglanda berilýän döwlet kömek puly çaganyň doglan günü ýagdaýyndaky kesgitlenen möçberde bellenilýär. Häzirki wagtda onuň möçberleri şu aşakdakylara deňdir:

- birinji we ikinji doglan çagalara üçin – 260 manat;
- üçünji doglan çaga üçin – 500 manat;
- dördünji we şondan soňky doglan çagalara üçin – 1000 manat.

Çaga seretmek boýunça döwlet kömek puly bolsa, çaga üç ýaşyňça her bir çaga her aýda 130 manat möçberde bellenilendir. Bu kömek pullary çaga seredýän enäniň işleýändigine ýa-da işlemeýändigine garamazdan doly möçberde tölenilýär.

Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylaryň pensiýalarynyň aýda iň pes möçberini 878 manat we iň ýokary möçberini 1184 manat möçberinde tölenilýär.

Uruşda wepat bolan ýa-da nam-nyşansyz giden Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjynyň eklenjinde bolan ýanyoldaşyna tölenilýän döwlet kömek pulunyň möçberi 580 manat; uruşdan gaýdyp gelenden soň aradan çykan Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjynyň eklenjinde bolan ýanyoldaşyna tölenilýän döwlet kömek pulunyň möçberi 420 manat möçberinde bellenilendir.

Şeýle-de ýylyň-ýylyna Hormatly Prezidentimiziň çözümlerine laýyklykda, her ýyl täze ýylyň gelen ilkinji günlerinden başlap her bir maşgala, her bir adama, ýaňy doglan çagadan başlap ýaşuly nesillerimize çenli olaryň ählisine berilýän tölegler 10 göterim ýokarlandyrylýar. Munuň özi, Hormatly Prezidentimiziň “Watanymyzyň ykdysady kuwwatyny artdyrmak we halkymyzyň hal-ýagdaýyny has-da gowulandyrmak biziň baş maksadymyz bolup durýar” diýen sözleriniň durmuşda öz beýanyny tapýandygynyň nyşandyr.

Halkymyzyň ýaşayyş-durmuş şertlerini has-da gowulandyrmak barada taýsyz tagallary edýän Hormatly Prezidentimiz gelin-gyzlaryň eneleriň sarpasyny hemişe belent tutýar. Biz ony durmuşymyzyň her bir gününde, her pursatynda duýup, görüp ýaşayars hem-de muňa çäksiz buýsanýars. Her ýyl 8-nji mart günü gelin-gyzlaryň baýramy bolan bahar baýramynyň örän ulydan bellenip geçilmegi hem-de bu baýram mynasybetli ýurdumyzda Hormatly Prezidentimiziň adyndan olara pul sowgatlarynyň berilmeginde hem göz ýetirýäris.

Türkmen halky “Ak goýun” toýuny giňden belleýän dünýäde ýeke-täk halkdyr. Şonuň üçin döwlet tarapyndan resmileşdirilip, 62 ýaş ýeten ýurdumyzyň her bir raýatyna “Ak goýun” toýuny bellemäge giň mümkinçilikler döredilip, olara pul sowgatlary gowşurylýar. Şeýle sowgatlar işleýän raýatlara olaryň iş ýerinden tölenilýär we üç günlük tölegli goşmaça zähmet rugsady berilýär. İşlemeýän pensiýa ýa-da döwlet kömek puluny alýanlara pensiýanyň ýa-da kömek pulunyň möçberinde pul sowgady gowşurylýar.

Şeýle hem, zähmet haklary bilen bir hatarda, raýatlaryň pensiýa we döwlet kömek pullaryny bank kartlaryň üsti bilen amala aşyrmak, ykdysadyýetimizi özgertmek we maliýe-bank ulgamyny ösdürmek boýunça il-ýurt bähbitli giň möçberli işler alnyp barylýar.

Ýurt baştutanymyzyň aladasy bilen halkyň durmuşynda bolup geçýän şeýle oňyn özgerişler çagalara, ýaş enelere, ýaşuly neslimize uly ýardam, goldaw berýär. Durmuş kömegi hökmünde ilata tölenilýän pensiýalaryň we kömek pullarynyň yzygiderli ýokarlandyrylyp durulmagy adam, ýaş nesil hakyndaky bimöçber aladalaryň diňe bir bölegidir.

Halkymyza eşretli durmuşy bagş edýän Hormatly Prezidentimiziň jany sag, ömri uzak we il-ýurt bähbitli işleri hemişe oňuna bolmagyny arzuw edýäris.

Türkmenistanyň pensiýa gaznasynyň
Pensiýa we döwlet kömek pullary
üpjünçiligi müdirliği